

ET

ET

ET

EUROOPA KOMISJON

Brüssel 27.4.2010
KOM(2010) 183 lõplik

ROHELINE RAAMAT

kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali rakendamise kohta

ROHELINE RAAMAT

kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali rakendamise kohta

Viimastel aastakümnetel on maailm kiiresti arenenud. Euroopa ja muude piirkondade jaoks on uute tehnoloogiate väljatöötamine ja suurenenud üleilmastumine tähendanud olulist eemaldumist traditsioonilisest tootmispõhisest majandusest teenustel ja innovatsioonis põhineva majanduse suunas. Tehased on järk-järgult asendatud loomemajandusega, mille toormaterjal on kujutlusvõime, loovus ja innovatsioon.

Uues digitaalmajanduses määravad materiaalse väärtuse üha enam immateriaalsed väärtused, kuna tarbijad otsivad uusi rikastavaid kogemusi. Konkurentsivõimet suurendab nüüd oskus luua sotsiaalseid kogemusi ja koostöövõrke.

Kui Euroopa tahab sellises muutavas üleilmses keskkonnas konkurentsivõimeline olla, peab ta soodustama uue loova ja innovatiivse ettevõtluskultuuri arendamist¹.

Kultuuri- ja loomemajanduses on palju kasutamata potentsiaali, mille abil suurendada majanduskasvu ja luua töökohti. Selleks peab Euroopa kindlaks tegema aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu uued allikad ning nendesse investeerima². Meie tulevane jõukus sõltub suuresti sellest, kuidas me innovatsiooni edendamiseks oma ressursse, teadmisi ja loovust kasutame. Euroopa peab oma rikkalikule ja mitmekesisele kultuurile toetudes leidma uusi viise lisandväärtuse loomiseks, koos elamiseks, ressursside jagamiseks ja mitmekesisuse nautimiseks.

Euroopa kultuuri- ja loomemajandusel on tegelik potentsiaal selliseid probleeme lahendada ning seega aidata viia ellu Euroopa 2020. aasta strateegiat ning selle juhtalgatusi, nagu „Innovatiivne liit”, „Euroopa digitaalne tegevuskava”, **kliimamuutuse** vastu võitlemine, „Uute oskuste ja töökohtade tegevuskava” ja „Üleilmastumise ajastu uus tööstuspoliitika”³.

Mitu hiljutist uurimust⁴ on näidanud, et kultuuri- ja loomemajandust esindavad väga innovatiivsed äriühingud, millel on suur majanduspotentsiaal, ning et tegemist on Euroopa ühe dünaamilisema sektoriga, mille osakaal ELi SKPst on umbes 2,6%, millel

¹ Nagu president Barroso on märkinud uue komisjoni jaoks esitatud poliitilistes suunistes.

Terviktekst: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_EN.pdf.

² Vt komisjoni teatis „Euroopa 2020. aastal: aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia”, KOM (2010)2020.

³ Kultuuri- ja loomemajandust tunnustatakse majanduskasvu potentsiaaliga sektorina eespool nimetatud komisjoni aruteludokumendis ja komisjoni talituste töödokumendis „Challenges for EU support to innovation services – Fostering new markets and jobs through innovation”, SEK (2009)1195 (lõplik).

⁴ Uurimus Euroopa kultuurimajanduse kohta, mille KEA tegi Euroopa Komisjoni jaoks 2006. aastal, eespool nimetatud komisjoni talituste töödokument, milles käsitletakse probleeme seoses ELi toetusega innovatsioonile, ning ÜRO kaubandus- ja arengukonverentsi (2008) aruanne „Creative Economy – the Challenge of Assessing the Creative Economy – towards informed policy-making”.

on suur arenguvaru ning milles on ligikaudu 5 miljonit kvaliteetset töökohta kogu EL 27s⁵.

Lisaks sellele on kultuurilisel aspektil oluline roll infoühiskonna põhimõtte rakendamises ning investeeringute suurendamises lairiba-infrastruktuuri ja teenustesse, digitaalsesse tehnoloogiasse, uude tarbeelektronikasse ning uutesse telekommunikatsiooniseadmetesse.

Lisaks otsesele panusele SKPsse on kultuuri- ja loomemajandusel täita oluline roll mitme muu sektori majandusliku ja sotsiaalse innovatiivsuse seisukohalt.

Mitme muu sektori uuenduslikud lahendused saavad teoks tänu kõnealuste majandusharude loovale mõtlemisele; sellised lahendused on näiteks riikide, piirkondade või linnade taaselustamine või mainekujundus, elukestva õppe jaoks vajalike info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud oskuste (e-oskused⁶) omandamine, teadustegevuse arendamine, väärtuste takistusteta edastamine, toodete ja teenuste uuendamine, vähese süsinikdioksiidiheitega säästva majanduskeskkonna arendamine, põlvkondade- ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine ning kogukondade tugevdamine⁷.

Haridusvaldkonnas partnerlussuhete loomise kaudu on kultuuri- ja loomemajandusel oluline osa mängida ka Euroopa kodanikele vajalike loovus- ja ettevõtlusoskuste ning kultuuridevahelise suhtlemise oskuse andmisel. Seega on kultuuri- ja loomemajandus Euroopa tipptasemel pädevuskeskuste ressurs ja aitab meil saada teadmistepõhiseks ühiskonnaks. Samuti kaasneb selliste oskustega nõudlus mitmekesisema ja keerukama infosisu ja toodete järele. See võib kujundada tulevasi turge nii, et need sobivad paremini kokku Euroopa tugevate külgedega.

Tulenevalt sellisest mõjust on kultuuri- ja loomemajandusel võimalik näidata, kuidas saavutada uuenduslikum, ühtsem, keskkonnasõbralikum ja jõukam tulevik.

Selleks et kultuuri- ja loomemajandus saaks maksimaalselt kasu võimalustest, mida pakub kultuuriline mitmekesisus, üleilmastumine ja digitaliseerimine, mis on peamised neid majandusharusid edasiviivad jõud, tuleb teha järgmist.

- Töötada välja sobivad **vahendid**, suurendades võimet ettevõtlusvaldkonnas katsetada, uuendada ja edu saavutada ning lihtsustades juurdepääsu rahastamisvõimalustele ja sobivatele oskustele,
- aidata kultuuri- ja loomemajandusel areneda selle **kohalikus ja piirkondlikus keskkonnas** stardipakuks tugevama **üleilmse esindatuse** suunas, sealhulgas suurendada teabevahetust ja liikuvust ning

⁵ Selle sektori kohta on vaja rohkem teavet, eelkõige ühtlustatud statistikat, et kultuuri- ja loomemajanduse olukorda paremini jälgida ning analüüsida praegust olukorda, suundumusi, raskusi ja probleeme.

⁶ Euroopa Komisjon võttis 2007. aasta septembris vastu teatise, milles esitati e-oskuste pikaajaline tegevuskava: „E-oskused kui konkurentsivõime, majanduskasvu ja töökohtade arvu edendajad 21. sajandil” (KOM (2007) 496), ning komisjonil on kavas seda tulevikus edasi arendada.

⁷ Vt KEA uuring Euroopa Komisjonile kultuuri mõju kohta loovusele, 2009.

- areneda loova majanduse suunas, kasutades selleks kultuuri- ja loomemajanduse **mõju** mitmesugusele majanduslikule ja sotsiaalsele kontekstile.

Ajal, mil mõned meie rahvusvahelised partnerid juba kasutavad ulatuslikult mitmetahulisi kultuuri- ja loomemajanduse ressursse,⁸ on ELil vaja välja töötada strateegia, kuidas ELi tugevate ja ligitõmbavate kultuuriliste väärtuste põhjal areneda võimsaks loovaks majanduseks ja ühtseks ühiskonnaks.

1. ROHELISE RAAMATU POLIITILINE TAUST, EESMÄRGID JA REGULEERIMISALA

Kõik need mõõtmised on hõlmatud Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava⁹ teise eesmärgiga, mille kohaselt on kultuur Lissaboni majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegia raames loovuse ja innovatsiooni allikas.

Seda tegevuskava tunnustati nõukogu 2007. aasta novembri resolutsioonis ja Euroopa Ülemkogu 2007. aasta detsembri kohtumisel. Euroopa Ülemkogu 2007. aasta detsembri kohtumise järel dustes kinnitati, et kultuuri- ja loovsektorid on Lissaboni tegevuskava raames olulised ja nende potentsiaali tuleb tugevdada, eelkõige VKEde seisukohalt.

Nõukogu järel dustes tõsteti esile vajadust tugevdada hariduse, koolituse ning kultuuri- ja loomemajanduse vahelist sidet ja maksimeerida VKEde potentsiaali kultuuri- ja loovsektorites¹⁰ ning kutsuti üles looma paremat sünergiat kultuuri- ja muude sektorite vahel ning paremat kooskõla kultuuri- ja muu asjakohase poliitika vahel¹¹.

Samas palus Euroopa Parlament teiste seas komisjonil välja selgitada Euroopa nägemus kultuurist, loovusest ja innovatsioonist ning töötada välja poliitilised meetmed, et soodustada Euroopa loomemajanduse arengut ning integreerida need tõelisse Euroopa kultuuristrateegiasse¹².

Roheline raamat põhineb soovitusel ja parimatel tavadel, mille tegid kindlaks Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava rakendamise raames moodustatud kaks riiklike ekspertide töörühma, milles uuriti kultuuri- ja loomemajanduse sünergiat kultuuri- ja haridusvaldkonna vahel, ning kaks kodanikuühiskonna platvormi, milles uuriti kultuuri- ja loomemajandust ning juurdepääsu kultuurile¹³. Selles lähtutakse ka mitmest hiljuti

⁸ Eelkõige USA või Kanada.

⁹ Vt komisjoni teatis Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava kohta üleilmastavas maailmas, KOM(2007) 242 lõplik.

¹⁰ Nõukogu 2007. aasta järel dustused kultuuri- ja loomesektorite panuse kohta Lissaboni eesmärkide saavutamisse:
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/94291.pdf.

¹¹ Nõukogu 2009. aasta järel dustused kultuuri kui loovuse ja innovatsiooni allika kohta:
http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

¹² Euroopa Parlamendi 10. aprilli 2008. aasta resolutsioon, milles käsitletakse kultuuritööstust Lissaboni strateegia kontekstis: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0123&language=EN&ring=A6-2008-0063>.

¹³ Vt kõnealuste rühmade aruanded: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Nende rühmade kindlaks tehtud head tavad on nimetatud dokumendi joonealustes märkustes.

Euroopa Komisjoni jaoks tehtud sõltumatust uuringust ja aruandest ning liikmesriikides välja töötatud strateegiatest, mille eesmärk on nende kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali kasutamine¹⁴. Samuti kajastab see tegevuskava Euroopa loovuse ja innovatsiooni aasta 2009 sõnumeid, eelkõige selle kohta, et kunsti-, filosoofia-, teadus- ja ettevõtlusvaldkonna vahel on vaja luua sidemeid¹⁵.

Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on algatada mõttevahetus ELi kultuuri- ja loomemajanduse jaoks tõeliselt innustava loova keskkonna tingimuste üle. See hõlmab mitut vaatenurka alates ettevõtluskeskkonnast kuni vajaduseni luua ühine Euroopa kultuuriruum ning suutlikkuse tõstmisest kuni Euroopa loovisikute oskuste arendamise ja edendamiseni rahvusvahelises kontekstis.

Selle eesmärk ei ole käsitleda kõiki küsimusi, millel võib kultuuri- ja loomemajandusele mõju olla, vaid põhivaldkondi, kus kõikidel valitsemistasanditel poliitika ja meetmete täieliku kasutamise ning suurema ühtsuse ja parema koordineerituse abil saab tõhusalt vallandada kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali Euroopas.

Tõstatatud küsimused on tavapäraselt olulised Euroopa, riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi poliitikakujundajate, kultuuri- ja loomemajanduse ning muude sidusrühmade jaoks. Kõikide käsitletud küsimuste puhul on komisjoni jaoks eriti teretulnud ettepanekud **Euroopa tasandi esmatähtsate meetmete kohta**.

Selles rohelises raamatus on kultuuri- ja loomemajandusele osutades eesmärk hõlmata eri tähendusvarjundeid, mida seostatakse terminitega „kultuur” ja „loovus” kogu ELis ning kajastada Euroopa kultuurilist mitmekesisust.

2000. aastal Euroopa tasandil loodud kultuurialase statistika süsteemis määrati kindlaks kaheksa valdkonda (kunsti- ja mälestiste kultuuripärand, arhiivid, raamatukogud, raamatud ja trükiväljaanded, kujutav kunst, arhitektuur, näitekunst, audio ja audiovisuaalne meedia/multimeedia) ja kuus ülesannet (säilitamine, loomine, tootmine, levitamine, kaubandus/müük ja haridus), mis moodustavad statistilisest seisukohast „kultuurisektori”. Praegu tehakse tööd, et seda raamistikku ajakohastada ja määratleda kultuuri- ja loomemajanduse mõiste ulatus¹⁶.

Käesolevas rohelises raamatus järgitakse üpris laia lähenemisviisi, mis põhineb järgmistel määratlustel.

Kultuurimajandus on majandusharu, mis toodab ja levitab kaupu ja teenuseid, mille arvatakse nende arendamise ajal olevat eriomadus, -kasutusviis või -otstarve, mis hõlmab või edastab kultuurilist väärtust olenemata nende võimalikust kaubanduslikust väärtusest. Lisaks tavapärastele kultuurisektori valdkondadele (näitekunst, kujutav kunst,

¹⁴ Eelkõige: A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region (Põhjamaade Ministrite Nõukogu, 2007), Creative Britain – New Talents for the New Economy (Ühendkuningriik, 2008), Creative Value – Culture and Economy Policy Paper (Madalmaad, 2009) ja Potential of Creative Industries in Estonia (2009).

¹⁵ Vt eelkõige 2009. aasta novembris avaldatud dokumenti „Manifesto of the Ambassadors of the 2009 European Year of Creativity and Innovation”:
<http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

¹⁶ Eurostati vastutusalas on 2009. aastal loodud Euroopa statistikasüsteemi koostöövõrgustikud (ESSnet): http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

kultuuripärand, sealhulgas avalik sektor) hõlmab see veel järgmisi valdkondi: kino, DVD ja video, televisioon ja raadio, videomängud, uus meedia, muusika, raamatud ja trükiväljaanded. See põhimõte on määratletud seoses 2005. aastal vastu võetud UNESCO kultuurilise väljenduse mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooniga¹⁷.

Loomemajandus on majandusharu, mis kasutab kultuuri sisendina ja millel on kultuuriline mõõde, kuigi selle väljund on peamiselt funktsionaalne. See hõlmab nii arhitektuuri ja disaini, mis ühendavad loovad elemendid üldisemate protsessidega, kui ka teatavaid allsektoreid, nagu graafiline disain, moekunst või reklaam.

Üldisemalt sõltub muude sektorite areng infosisu tootmisest ja seega on need sektorid ning kultuuri- ja loomemajandus teataval määral üksteisest sõltuvad. Sellised sektorid on muu hulgas turism ja uued tehnoloogiad. Käesolevas rohelises raamatus esitatud kultuuri- ja loomemajanduse mõisted selliseid sektoreid siiski otseselt ei hõlma.

2. KULTUURILINE MITMEKESISUS, ÜLEMIN EK DIGITAALSELE TEHNOLOOGIALE JA ÜLEILMASTUMINE – KULTUURI- JA LOOMEMAJANDUSE PEAMISED LIIKUMAPANEVAD JÕUD

Kultuuri- ja loomemajandus seisab silmitsi olukorraga, mida iseloomustab peamiselt kiire areng ja digitaalse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamine kogu maailmas. Need on põhjused, millel on suur mõju väärtustele kõikides sektorites alates loomemajandusest kuni kultuuritoodete ja -teenuste tootmise, levitamise ja tarbimiseni.

Juurdepääs linna- ja maapiirkondades tehnoloogiale ja lairiba-infrastruktuurile avab loovisikutele uusi võimalusi vähendada tootmiskulusid ning füüsilistest ja geograafilistest piirangutest sõltumata oma töid laiemale avalikkusele kättesaadavaks teha. Kui kultuurilise sisu pakkujad kasutavad täielikult ära info- ja kommunikatsioonitehnoloogia pakutavad võimalused ning traditsioonilised tootmis- ja vahendamistavad uuendatakse, annab see loovisikutele juurdepääsu suuremale publikule ja rohkematele turgudele ning kodanikele mitmekesisemad valikud kultuurivaldkonnas. Samas sõltub info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kvaliteetse ja mitmekesise kultuurilise sisu olemasolust. Seega on kultuuril juhtiv roll sellise uue tehnoloogia omaksvõtmises ning Euroopa kodanike e-oskuste ja meediaoskuste arendamises.

Sellised uued tingimused muudavad oluliselt traditsioonilisi tootmis- ja tarbimistavasid, esitades väljakutse süsteemile, milles loomemajandus on seni saanud sisu väärtuse põhjal tasu. Mõju erineb olenevalt ettevõttest ning sõltub sellest, kus on ettevõtte asukoht väärtusahelas. Majanduslikud väärtused on liikumas ahela lõpuossa ning teatavates sektorites mõjutab see loomingu eest saadavat tasu¹⁸. Lisaks sellele on piraatlus ja füüsiliste infokandjate (nt CD, DVD) müügi vähenemine tugevalt mõjutanud teatavat osa infosisutööstusest, eelkõige salvestatud sisuga seotud tööstust, ning see on kahjustanud nimetatud tööstusharu arendamist, vähendanud tulu ja sellest tulenevalt potentsiaali luua

¹⁷ Vt veebilehte: http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

¹⁸ Selline olukord valitseb näiteks muusikatööstuses, kus digitaalsest müügist saadaval tulul on väike mõju esitajatele makstavatele tasudele, vastupidiselt videomängude sektorile, kus tänu veebipõhisele mudelile saavad arendajad paremaid tasusid, sest muu vahendaja puudub.

uusi töökohti ja investeerida. Seetõttu vajab kultuuri- ja loomemajandus uusi ja uuenduslikke ettevõtlusmudeleid.

Mitmes sektoris seisab kultuuri- ja loomemajandus silmitsi olukorraga, kus ta peab katma digitaalsele tehnoloogiale üleminekust tulenevad kulutused (sisu digitaliseerimine, oskuste arendamine ja personali kvalifikatsiooni tõstmine, keerukad digitaalse sisuga seotud autoriõiguste küsimused jne), ning samas tegema uute ettevõtlusmodelite väljatöötamiseks ja nende testimiseks kulutusi, mis tasuvad ära alles mõne aja pärast. Loomettevõtete jaoks võib raskusi tekitada olukord, kus tuleb toimida traditsioonilise ettevõtlusmodeli kohaselt ning samal ajal korraldada üleminekut uutele ettevõtlusmodelitele, mida alles arendatakse välja. Ettevõtte võime kohaneda selliste struktuurimuutustega sõltub ettevõtte suurusest ning läbirääkimispositsioonist uute digitaalsete turustusvõimaluste suhtes. Ülemaailmne digitaalsele tehnoloogiale üleminek tugevdab selliste oluliste sidusrühmade positsiooni nagu sideoperaatorid ja tarbeelektronika tootjad ning see toimub samal ajal selliste uute üleilmsete osaliste esiletõusmisega nagu otsingumootorid ja veebipõhised sotsiaalsed platvormid, mis aitavad turgu oluliselt edasi arendada ning võivad olla uuel kontrollpositsioonil. Kultuuri- ja loomemajandus koosneb peamiselt mitmesugustest mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatest, aga ka vabakutselistest ettevõtjatest, kes tegutsevad koos vertikaalselt või horisontaalselt integreeritud ettevõtjatega.

Isegi sektorites, kus domineerivad rahvusvahelised äriühingud, on loovuse ja innovatsiooni arendamise seisukohast oluline roll ka väike- ja mikroettevõtjatel. Nemad tavaliselt riskivad ja rakendavad uuendusi varakult ning otsivad uusi talente, arendavad uusi suundumusi ja kujundavad esteetilist aspekti.

Tarbijatele kultuuriliselt mitmekesiste valikute andmiseks on vaja, et oleks olemas suur valik ettevõtjaid ja et oleks tagatud nende teenuste vaba liikumine. See on võimalik ainult siis, kui kõigil on õiglane juurdepääs turule. Selleks et luua ja säilitada võrdsed võimalused, et turule sisenemisele ei oleks põhjendamatuid takistusi, on vaja teha ühiseid jõupingutusi erinevates poliitikavaldkondades, eelkõige konkurentsipoliitikas.

Koostalitlusvõimel on oluline ülesanne uutele platvormidele ja vahenditele õiglaste juurdepääsutingimuste loomises. Uute ja olemasolevate toodete, teenuste, protsesside, süsteemide, kasutusviiside ja võrkude vahelise koostalitlusvõime saab tagada standardite abil. Koostalitlusvõime ei ole oluline mitte ainult tootjate (eelkõige VKEde), vaid ka kasutajate seisukohalt. Koostalitlusvõime suurendab kasutajate valikuvõimalusi, eelkõige kultuuri- ja loomemajanduse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevat toote- ja teenuste valikut¹⁹. Standardid aitavad ka luua uuendustesõbraliku turu, mis stimuleerib innovatsiooni, ning samas välditakse süsteeme, mis võivad takistada ligipääsu mitmekülgsele infosisule. Seega on oluline edendada platvormide ja vahendite vahelist koostalitlusvõimet.

Lisaks standarditele ja hindadele on tarbijatele väga oluline ka mitmekülgne valik. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 167 (endine artikkel 151) kohaselt tuleks Euroopa õiguse kohaldamisel arvesse võtta kultuuriaspekti.

¹⁹ Vt eelkõige komisjoni talituste 2004. aasta oktoobri töödokumenti „The challenges for European standardisation”.

Selle taustal arendab komisjon kolme peamist poliitikavaldkonda, millel on oluline mõju loomemajanduse raamtingimustele digitaalses keskkonnas ning mis lepiti kokku varem peetud konsultatsioonide käigus.

Esiteks, „Euroopa digitaalne tegevuskava” on üks seitsmest Euroopa 2020. aasta strateegia juhtalgatusest. Euroopa digitaalse tegevuskava raames töötab komisjon muu hulgas selle nimel, et luua tõeliselt ühtne turg veebipõhisele infosisule ja teenustele (s.o piiriüleste ja turvaliste ELi veebiteenuste ja digitaalse infosisu usaldusväärne turg, tasakaalustatud õigusraamistik autoriõiguste kaitseks, piiriüleste veebipõhiste infoteenuste haldamise lihtsustamine, mitmes piirkonnas kehtivate litsentside väljatöötamine, piisav kaitse ja tasu intellektuaalse omandi õiguse omanikele ning Euroopa rikkaliku kultuuripärandi digitaliseerimise aktiivne toetamine).

Teiseks võetakse juhtalgatuse „Innovatiivne liit” raames konkreetsed meetmed, et tugevdada kultuuri ja loomemajanduse rolli innovatsiooni ja struktuurimuutuste allikana. Seoses selle algatusega pööratakse erilist tähelepanu ettevõtluse arendamisele, rahaliste vahendite kättesaadavusele, raamtingimuste parandamisele, teadustegevuse ja oskustega seotud vajaduste kindlakstegemisele, uute klasteri-põhimõtete väljatöötamisele ning ettevõtete ja innovatsiooni toetamisele²⁰. Nii soovitakse tuua kokku peamised piirkondliku, riikliku ja Euroopa tasandi osalised, et praeguseid ja kavandatavaid kultuuri- ja loomemajandust toetavaid algatusi strateegilisemalt rakendada, ning et edendada kõnealuste osaliste vahel rahvusvahelist koostööd. Nii aidatakse kaasa sellele, et rohkem uuenduslikke ideid leiab rakendust uute toodete ja teenustena, mis toetavad majanduskasvu ja uute töökohtade loomist.

Kolmandaks toetub ELi intellektuaalomandi õiguste strateegia muu hulgas mitmele varasemale ja praegu rakendatavale algatusele, mis on kultuuri- ja loomemajanduse mitme valdkonnaga otseselt seotud²¹. Käsitletakse peamiselt õiguste kasutamist ja haldamist ning püütakse leida tasakaal vajaliku kaitse ja loometegevuse jätkusuutlikkuse ning vajaduse vahel arendada uusi teenuseid ja ettevõtlusmudeleid. Komisjon on selgelt kindlaks määranud peamised valdkonnad, kus parandusi on vaja teha, ning siseturu- ja konkurentsieeskirju täielikult järgides kaasab sidusrühmad „alt üles” lähenemisviisi.

3. SOBIVATE VAHENDITE VÄLJATÖÖTAMINE

Selleks et kultuuri- ja loomemajandus saaks oma kultuurilist ja majanduslikku potentsiaali ja eespool nimetatud edasiviivaid jõude täielikult rakendada, on vaja suurendada võimet katsetada ja uuendada ning lihtsustada juurdepääsu rahastamise vahenditele ja sobivatele oskustele.

²⁰ Kõnealune meede peaks lähtuma Amsterdamis 4. ja 5. veebruaril 2010 korraldatud eksperdiseminaril „Towards a Pan-European initiative in support of innovative creative industries in Europe” peetud aruteludest. Lisateave aadressil <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

²¹ Komisjoni teatis „Autoriõigus teadmispõhises majanduses”, KOM(2009) 532 (lõplik); aruteludokument, mis käsitleb loomingulist sisu Euroopa digitaalsel ühtsel turul („Creative Content in a European Digital Single Market: Challenges for the Future”), infoühiskonna ja meedia peadirektoraadi ning siseturu ja teenuste peadirektoraadi 2009. aasta aruteludokument.

3.1. Uued võimalused kultuuri- ja loomemajanduses katsetada, uuendada ja ettevõtlust arendada

Uue, peamiselt digitaalse tehnoloogia mõjul on esile kerkinud uued kasutajad, turustuskanalid ning tarbimismudelid. Juurdepääs kunstivaldkonnale ja selles osalemine võtab üha uusi vorme ning piirid loovisikute ja tarbijate vahel muutuvad ebaselgemaks selliste osalustehnoloogiate kaudu nagu ajaveebid, vikid jne.

Esile kerkivad allkultuurid, millega kaasneb mitut valdkonda hõlmav kooslus traditsioonilistest ja uut liiki kunstivormidest ja kunstilisest sisust. Traditsioonilistel asutustel on eriline tähtsus kultuuriteenustele juurdepääsu loomisel, kuid vaja on tunnistada ja toetada uusi kultuuri kogemise viise, mis ergutavad teadmishimu ja analüüsi ning teevad sisu arusaadavaks, et kultuuriga tekiks elukestev suhe²².

Loovusega ja loomisega seotud teadus- ja arendustegevus peab kõikides ühiskonnasektorites muutuma paremaks. Kui Euroopa tahab olla tipptasemel, on vaja arendada koostöötet eri kunsti- ja loomevaldkondade, (all)sektorite, majandusvaldkondade ja tootmisahela lülide vahel. Kunsti-, akadeemilise- ja teadusvaldkonna ning era- ja avalike algatuste vaheline koostöö tuleb muuta intensiivsemaks, süsteemsemaks ja ulatuslikumaks, et toetada kunstnike tehtavaid katsetusi²³.

Sellest tulenevalt on oluline järgida terviklikku lähenemisviisi, et tagada kõnealuse sektori uuendamist, majanduskasvu ja edasist arengut soosiv keskkond. Kuigi Euroopas on piirkondlikul ja riiklikul tasandil juba käivitatud mitu nii avalikku kui ka eraalgatust, mis toetavad innovatsiooni ja ettevõtlust kultuuri- ja loomemajanduses,²⁴ tundub, et mõttevahetus oleks vaja muuta ulatuslikumaks ning ühendada eri osalised kõikidel tasanditel, sealhulgas Euroopa tasandil, kus osalised saavad seoses konkreetsete meetmetega teha koostööd mitmes strateegilisest seisukohast huvipakkuvas valdkonnas. Näiteks võiks sisse seada kasutajakesksed ning uuendamist ja katsetamist soosivad kohtumiskohad ja „laborid”, kus eri valdkondade esindajad saaksid teha koostööd, ning toetada tuleks eri sektorite ja valdkondade vaheliste vahendajate kasutamist. Samuti tuleks edendada vastutuse ja läbipaistvuse seisukohalt olulisi parimaid tavasid. See aitab tagada tipptasemel pädevuse.

Selle taustal on oluline luua sobivamad ja soodsamad tingimused kultuuri- ja loomemajanduses uue ja eelkõige digitaalse tehnoloogia integreerimiseks, mille tulemusel luuakse ELi kodanike jaoks mitmekesisem ja innovatiivsem professionaalne infosisu.

Et muuta turg loovamaks, toetub kultuuri- ja loomemajandus reeglina rikkalikule ja mitmekülgsele tuumikule, mille moodustavad kultuuripärand ning professionaalsed kunstnikud ja teised loovisikud, ning sõltub mitme omavahel seotud tasandi ettevõtlike ja

²² Vt eelkõige kodanikuühiskonna platvormi 2009. aasta poliitilisi suuniseid, mis käsitlevad juurdepääsu kultuurile („Policy guidelines of the civil society platform on access to culture”).

²³ Vt eelkõige kultuuri- ja loovtööstust käsitleva riiklike ekspertide töörühma ja kodanikuühiskonna platvormi kindlaks tehtud häid tavasid.

²⁴ Seoses sellega tuleks märkida, et katseprojekte, mis käsitlevad innovatsiooni ja loomemajanduse paremat toetamist, rakendatakse ELi konkurentsivõime ja uuendustegevuse programmist rahastatava algatuse INNOVA platvormi European Knowledge Intensive Service Innovation Platform alusel.

uuenduslike teenuste vahelisest tõhusast koostoimest. Lisaks sellele sõltuvad kultuuri- ja loomemajanduse tootmisprotsessid pidevast kohandamisest ja uuendamisest, mistõttu on oluline vahetada teavet, toetuda immateriaalsetele väärtustele ning meelitada protsessi värskendamiseks ligi talente. Need omadused tulenevad kultuuritoodete tõelisest olemusest. Muutuvad eelistused tähendab suurt ebakindlust selles osas, mida tarbijad omaks võtavad. Tulenevalt sellistest piirangutest on kõige sobivamaks organisatsiooniliseks struktuuriks tihti nn kultuuri- ja loomemajanduse klaster, st tuumik aktiivsest ja kohanemisvõimelisest tööstusest²⁵. Enamikul juhtudel põhinevad kõnealused klastrid tihedal koostööl erinevate omavahel seotud innovatiivsete osaliste ja institutsioonide vahel. Sellistes tingimustes teevad konkurendid tihti ettevõtetevahelist koostööd, mis väljendub enamasti organisatsioonilises võrgustikus, nagu klasterorganisatsioonid²⁶.

Eespool esitatu taustal²⁷ tundub olevat vaja parandada füüsilist ja sotsiaalset keskkonda, milles loometöötajad ja seotud institutsioonid, nagu kunsti- ja disainialast haridust andvad asutused või muuseumid saavad klastritesse koondunult tõhusalt töötada. Vaja on paremini mõista, kuidas kultuuri- ja loomeettevõtted saavad paremini ära kasutada asjaolu, et nende asukoht on sama, ning edendada koostöövõrgustikke, toetada paremini loovate uute ettevõtete asutamist ning rakendada olemasolevates klastrites kasutajale suunatud lähenemisviisi.

KÜSIMUS

- Kuidas kultuuri- ja loomemajanduses luua rohkem võimalusi katsetamiseks, innovatsiooniks ja ettevõtluseks ja seda paremini toetada? Kuidas parandada juurdepääsu info- ja kommunikatsioonitehnoloogiateenustele ja nende kultuurilist sisu kultuuri- ja loometegevuse puhul ning selle jaoks? Kuidas info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil parandada kultuuri- ja loomemajanduse sektorites uute ettevõtlusmodelite omaksvõtmist?

3.2. Kultuuri- ja loomemajandusele sobivate oskuste pakkumine

Olles loovuse ja ettevõtluse ristumiskohas, on kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtetel, eelkõige VKEdel raske leida vajalike oskustega töötajaid. Selle sektori keskpika ja pikaajalise konkurentsivõime tugevdamiseks on oluline tagada, et oskuste pakkumine ja nõudlus tööturul oleks paremini vastavuses. Seda eesmärki aitab saavutada partnerlussuhete loomine kunsti- ja disainialast haridust pakkuvate asutuste ja ettevõtete vahel. Äriinkubaatorid, mis on tihti loodud väljaspool kunstikoole, kuid nende aktiivsel osalusel, on osutunud sobivate oskuste loomisel edukateks²⁸.

Lisaks sellele muutuvad tehnoloogia pideva arengu mõjul selle tööstuse tehnilised sektoripõhised vajadused väga kiiresti ning see tekitab vajaduse elukestva õppe järele. Kuna kultuuri- ja loomemajandus kasutab praegu ja edaspidi info- ja

²⁵ Vt „The economy of culture”, sealsamas.

²⁶ Kultuuri- ja loomemajandust käsitlev riiklike ekspertide töörühm tegi kindlaks klastritega seotud head tavad mitmes liikmesriigis, nagu Iirimaa, Ühendkuningriigis, Hispaanias, Eestis, Soomes, Taanis jt.

²⁷ Vt Amsterdami deklaratsiooni, mille võtsid 2010. aasta veebruaris vastu töörühm „Towards a Pan-European initiative in support of creative industries in Europe”; http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

²⁸ Vt kultuuri- ja loomemajandust käsitleva riiklike ekspertide töörühma kindlaks tehtud head tavad.

kommunikatsioonitehnoloogiat väga innovatiivsel viisil, on vaja teatavaid e-oskusi, et edendada innovatsiooni ja konkurentsivõimet. Lisaks nendele oskustele vajab kultuuri- ja loomemajandus töötajaid, kellel on ettevõtlusvaldkonna pädevused (nt juhtimis-, ärioskused jne), teadmised rahastamisvahenditest (nt pangad ja finantsasutused, sponsorlus, doonorid jne) ja nende kasutamisest ning kes on pädevad uue info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas, võttes eelkõige arvesse digitaalset keskkonda. Kui selles osas konkreetseid meetmeid ei kohaldata, on oht, et oskuste puudus, ebakõla ja erinevused takistavad Euroopal kasutamast kultuuri- ja loomemajanduse täielikku potentsiaali.

Võttes arvesse kultuuri- ja loomemajanduse suurt kasvupotentsiaali ning selle majandusharu pidevalt muutuvat ning keerukat töökeskkonda, oleks eriti kasulik praegu ja edaspidi vajatavaid uusi oskusi paremini mõista ja need välja selgitada. Uute töökohtade jaoks vajalikke uusi oskusi käsitleva algatuse raames tuleks käivitada konkreetset kultuuri- ja loomemajanduse vajadustest lähtuv algatus, mille abil saaks koos asjaomaste sidusrühmadega koondada ELi tasandil analüüs ja kogemused²⁹.

Selleks et täita tühimik kutsehariduse ja kutsetegevuse vahel ning et parandada kultuuri- ja loomemajanduse võimet muutustega kohaneda, on abi „omaealiste juhendajate” süsteemist („peer-coaching”), st oskuste ja protsesside ajakohastamist samasuguste probleemidega silmitsi seisvate omaealiste inimeste vahel kogemuste vahetamise kaudu, mis annab võimaluse õppida teiste eksimustest ja edust, viimistleda projekte kogemustega juhendajate abil, proovida uusi tehnoloogiad või saada juurde uusi kontakte. Nii oleks võimalik kogemusi saada tiptasemel ekspertidelt, mis muudel juhtudel ei pruugi olla võimalik, ning töötada välja üleeuroopalised koostöövõrgud.

KÜSIMUSED

- Kuidas toetada kunsti- ja disainialast haridust pakkuvate asutuste ning ettevõtjate vahel partnerlussuhteid, et edendada äriinkubaatorite kasutamist, uute ettevõtete loomist ja ettevõtlust ning e-oskusi?
- Kuidas saaks Euroopa Liidu tasandil julgustada kultuuri- ja loomemajanduses omaealiste juhendajate süsteemi rakendamist?

3.3. Juurdepääs rahalistele vahenditele

Rahaliste vahendite kättesaadavus on kõnealuses sektoris peamine probleem, mis pärsib ettevõtete majanduskasvu³⁰.

Nagu eespool märgitud, on paljud kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtted väikese ja keskmise suurusega ettevõtted. Nende hulgas moodustavad enamiku ühe või kahe töötajaga ettevõtted ning need hõlmavad uut tüüpi ettevõtlusmudelit – „füüsilisest isikust

²⁹ Euroopa Komisjoni teatis „Uute töökohtade jaoks uued oskused - Tööturu vajaduste ja vajaminevate oskuste prognoosimine ja ühitamine”, KOM(2008) 868 (lõplik).

³⁰ Vt eelkõige Euroopa Komisjonile tehtud uurimust „Access to finance activities of the European Creative Industry Alliance”, Jenny Tooth, 2010, www.europe-innova.eu/creative-industries.

ettevõtja” või „kultuuritöötajast ettevõtja”, mis jäävad välja tavapärase täistööajaga töökoha mõiste alt³¹.

Kultuuri- ja loomemajanduses takistavad investeerimist mitu asjaolu – puudub teave asjakohaste rahastamisallikate kohta, esinevad raskused äriplaani väljatöötamisel ja seda ei suudeta veenvalt esitada või sõltutakse ebaedukast ettevõtlusmudelist³².

Lisaks on sellised ettevõtted suures osas prototüübi- või projektipõhised ja sõltuvad tugevasti nende kõige edukamatest toodetest või teenustest ning andekatest inimestest ja riskide võtmisest.

Kultuuri- ja loomemajanduse juurdepääs rahalistele vahenditele on piiratud, sest paljud ettevõtted kannatavad pidevalt vähese kapitaliseerimise all ning neil on väga raske saada rahaliste vahendite taotlemisel asjakohane hinnang nende immateriaalsetele, nt autoriõigusest lähtuvatele varadele (nagu plaadifirmaga või kirjastusega lepingu sõlminud esitajad ja kirjanikud või muusika- ja filmikataloogid). Vastupidiselt tehnoloogiavaldkondade ettevõtetele, ei ole kultuuri- ja loomemajanduse immateriaalsete varade väärtus märgitud bilansis ja nende investeeringud uutesse talentidesse ja loovatesse ideedesse ei ole kooskõlas tavapärase „uurimis- ja arendustegevuse” põhimõttega.

Investorite ja pankade teadlikkust kultuuri- ja loomemajanduse majanduslikust väärtusest ja potentsiaalset tuleks suurendada. Tuleks kohaldada tagatissüsteeme ja muid rahastamismehhanisme, et suurendada investeeringuid kultuuri- ja loomemajandusesse.

Loomemajandus ja ärimaailm, mis tihti on teineteisest väga erinevad, peaksid leidma ühise keele, mis aitaks kultuuri- ja loomemajandusel saada õiglasema juurdepääsu rahalistele vahenditele. .

Seda arvesse võttes hõlbustavad turuosaliste kaudu pakutavad innovatiivsed rahastamisvahendid, nagu riskikapital, tagatised ja muud riskijagamisvahendid, VKEde juurdepääsu rahalistele vahenditele. Selliseid vahendeid kasutatakse seoses turupõhiste ELi programmidega kulutuste haldamiseks (nagu konkurentsivõime ja uuendustegevuse programm). Need on edukalt parandanud VKEde juurdepääsu rahalistele vahenditele, kuid on liiga üldised ega ole keskendatud kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtetele. .

Riiklikul ja piirkondlikul tasandil on konkreetselt kultuuri- ja loomemajanduse jaoks välja töötatud uued huvitavad ärimudelid. Mõned neist lihtsustavad laenu saamist, kogudes äriühingute ja nende projektide hindamiseks kokku sektoriülesed eksperditeadmised³³. Teised toovad kokku investorid ja äriühingud, kes vajavad majanduskasvuks riskikapitali,³⁴ näiteks ühisrahastamisprojektide (nn „crowdfunding”)

³¹ Vt esialgseid dokumente, mis on koostatud uurimise raames, mille Utrecht School of the Arts tegi Euroopa Komisjoni jaoks 2010. aastal (<http://cci.hku.nl/>) ning milles käsitletakse kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtluse mõõdet.

³² Jenny Tooth, sealsamas.

³³ Vt kultuuri- ja loomemajandust käsitleva riiklike ekspertide tööühma ja kodanikuühiskonna platvormi kindlaks tehtud huvitavaid näiteid.

³⁴ Vt eelkõige Jenny Tooth, sealsamas, ja dokumente, mis on koostatud kultuuri- ja loovtööstuse ettevõtluse mõõdet käsitleva uuringu raames, milles rõhutatakse, et ühtse turu innovatiivsed

abil³⁵. Komisjon kaalub ka võimalust luua programmi MEDIA raames audiovisuaalsektori jaoks fond Production Guarantee Fund³⁶.

KÜSIMUS

Kuidas edendada erainvesteeringuid ja parandada kultuuri- ja loomemajanduse juurdepääsu rahalistele vahenditele? Kas ELi tasandi rahaliste vahenditega on võimalik toetada ja täiendada riiklikul ja piirkondlikul tasandil tehtavaid jõupingutusi? Kui jah, siis kuidas?

- Kuidas parandada kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtete investeerimissuutlikkust? Milliseid konkreetseid meetmeid peaks võtma ja millisel tasandil (piirkondlikul, riiklikul, Euroopa tasandil)?

4. KOHALIK JA PIIRKONDLIK ARENG – ÜLEMAAILMSE EDU ALUS

Kultuuri- ja loomemajandus areneb kohalikul ja piirkondlikul tasandil, kus toimub koostöövõrkude ja klastrite loomine. Kuigi loovuse juured on kohalikul tasandil, on selle mõju ülemaailmne. Kunstnike ja kultuuritöötajate liikuvuse edendamine aitab kultuuri- ja loomemajandusel areneda kohalikust tööstusest ülemaailmseks ja tagada Euroopa esindatus kogu maailmas.

4.1. Kohalik ja piirkondlik tasand

Kultuuri- ja loomemajandus toetab tihti languses olevat kohalikku majandust ning aitab aktiveerida uut majandustegevust, luua uusi jätkusuutlikke töökohti ja suurendada Euroopa piirkondade ja linnade atraktiivsust.

Piirkondlikud ja kohalikud arengustrateegiad on kultuuri- ja loomemajanduse edukalt mitmesse valdkonda integreerinud: kultuuripärandi edendamine äriotstarbel kasutamiseks; kultuuriinfrastruktuuri ja -teenuste arendamine, et toetada jätkusuutlikku turismi; kohalike ettevõtete ning kultuuri- ja loomemajanduse ning tööstus-, teadustöö-, haridus- ja muude sektorite vaheliste partnerlussuhete rühmitamine; uuenduslaborite loomine; piiriüleste integreeritud strateegiate arendamine, et hallata loodus- ja kultuurivarasid ja taaselustada kohalikku majandust; säästev linnaareng.

ELi ühtekuuluvuspoliitika on tunnustanud kultuuri mitmekülgset panust nimetatud poliitika strateegiliste eesmärkide saavutamisse (lähenemine, konkurentsivõime ja tööhõive ning piirkondlik koostöö)³⁷. Siiski on raske kindlaks teha toetuse suurust, mida kultuuri- ja loomemajandusele antakse kultuuri toetamiseks ette nähtud fondide kaudu

kultuuri ja loomemajanduse ettevõtted vajavad riskikapitali. Vt ka riiklike ekspertide kultuuri- ja loovtööstuse töörühma kindlaks tehtud head tavad.

³⁵ Ühisrahastamise abil tuuakse kokku väikesed investorid, nt sõltumatute filmitootjate rahastamiseks (nt indiegogo.com).

³⁶ See fond võtab enda kanda osa finantsriskist, mis on seotud Euroopa sõltumatutele audiovisuaalsektori tootjatele antud pangalaenuudega. Fond katab teatava protsendimäära ulatuses kahjud, kui tootja laenu tagasi ei maksa ning julgustab seega kohalikke panku filmitootjatele laenu andma.

³⁷ Programmiperioodiks 2007–2013 on ELi kulutused kultuurile kavandatavalt ligikaudu 6 miljardit eurot, mis on 1,7% kogueelarvest.

või muude asjakohaste rubriikide kaudu, nagu teadustegevus ja innovatsioon, innovatiivsete VKEde toetamine, klastrid ja koostöövõrgud, infoühiskond (sealhulgas kultuuri digitaliseerimine ja sellele elektroonilise juurdepääsu võimaldamine), linnade taaselustamine, inimkapital³⁸. Kultuuri toetab ka maaelu arengu poliitika, mida rahastatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD); seda eelkõige maapiirkondade kultuuripärandi säilitamise kaudu, sealhulgas külade uuendamine, loodusvarade ja kultuuripärandi kaitsmine ja vaba aja veetmise viiside arendamine. Algatuse LEADER raames on maapiirkondades loodud kohalikke partnerlussuhteid, mille kaudu arendatakse ja rakendatakse kohaliku arengu strateegiaid, mis on samuti kasulikud, kuna kultuuri abil muudetakse maapiirkonnad majanduslikult mitmekesisemaks ja tõstetakse elukvaliteeti. Siiski tundub, et kultuuri- ja loomemajanduse täielik potentsiaal jääb kasutamata.

Kõikide tasandite poliitika ja toetusvahendite väljatöötamisel tuleks arvesse võtta teistest eristuvat rolli, mis kultuuri- ja loomemajandusel võib piirkondlikus ja kohalikus arengus olla³⁹.

Kultuuri- ja loomemajandus on teadmistel põhinev tööstusharu, mis kaldub spetsialiseerunud tööturgude suunas. Teaduslikud uuringud näitavad, et loovuse ja kultuurilise innovatsiooni ulatuslik industrialiseerimine toimub suurtes linnapiirkondades. Sellest olenemata ei ole kultuuri- ja loomemajanduse ning tööturu suuruse või piirkonna elanikkonna vahel otsest seost. Tööstuslike ja innovatiivsete süsteemide, sh kultuuri- ja loomemajanduse piirkondlik jaotumine on palju mitmekesisem⁴⁰. Maapiirkondades saab uute ettevõtlusmodelite abil muuta traditsioonilised tegevusvormid (nt kohalik käsitööndus) uuenduslikumaks ja jätkusuutlikumaks ning majanduse elujõulisemaks⁴¹.

Loovusel ja innovatsioonil on tugev ja teistest eristuv piirkondlik mõõde⁴². Poliitikastrateegiad ja toetusvahendid tuleb välja töötada kohalikul tasandil, toetudes kohalikule eripärale ja varadele ning kasutades kohalikke ressursse (kohalikest oludest lähtuv arendustegevus). Edu jaoks on samas oluline tõhus koordineerimine eri poliitikastrateegiate ja haldustasandite vahel. Et toetada tõenditel põhineva poliitika väljakujundamist, on vaja arendusstrateegiatesse lisada mõjuhindamise vahendid.

Edukad strateegiad kujundatakse välja keskpika või pika (s.o 10–20 aastat) arendusperioodi jooksul ning neis kombineeritakse investeringuid infrastruktuuri ja inimressurssi. Investeerida tuleks kultuuri- ja loomemajanduse jaoks olulistesse valdkondadesse, nagu uued ettevõtlusmodelid, loovus ja innovatsioon, digitaliseerimine, oskused ja inimressursi edendamine ning loovad partnerlussuhted muude sektoritega. Strateegilise lähenemisviisi järgimine integreeritud arengustrateegiate kontekstis tähendab, et kultuuri- ja loomemajanduse toetamist ei peeta luksuseks või isoleeritud poliitiliseks valikuks, vaid ühiseks panuseks piirkonna majandusarengusse ja sotsiaalse

³⁸ ELi ühtekuuluvuspoliitika, temaatilised leheküljed: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/index_en.htm

³⁹ Vt kultuuri- ja loomemajandust käsitleva riiklike ekspertide töörühma kindlaks tehtud head tavad.

⁴⁰ Creative and Culture Industries, Priority Sector Report (draft version), European Cluster Observatory, 2010.

⁴¹ Euroopa Komisjoni jaoks tehtud uuring kultuuri panuse kohta kohalikku ja piirkondlikku majandusarengusse osana ELi ühtekuuluvuspoliitikast.

⁴² Majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust käsitlev kuues eduaruanne, KOM(2009) 295 (lõplik).

ühtekuuluvuse arendamisse. Selleks et edu saavutada, tuleks integreeritud arengustrateegiad määratleda asjakohasel piirkondlikul tasandil koostöös ametiasutustega, kes vastutavad erinevate avalike poliitikastrateegiatega eest (nt majandusareng, tööhõive, haridus ja kultuur), ja kodanikuühiskonna, st äri-, töötajate ja kodanike ühenduste esindajatega.

Oluline on vahetada parimaid tavasid ja kasutada tuleks kõiki üleeuroopalisi koostöövõrke, et hõlbustada teadmiste ja pädevuste vahetamist arengus mahajäävate piirkondade ja majanduskasvukeskuste vahel.

KÜSIMUS

- Kuidas parandada kultuuri- ja loomemajanduse integreerimist piirkondlikku ja kohalikku strateegilisse arengusse? Milliseid vahendeid ja partnerlussuhteid on vaja integreeritud lähenemisviisi väljatöötamiseks?

4.2. Liikuvus ja kultuuri- ja loomemajanduse teoste levitamine

Kunstnikud ja kultuuritöötajad on väga olulised kultuuri- ja loomemajanduse eduka arengu seisukohalt ning nende liikuvuse suurendamine aitab oluliselt kaasa nende oskuste täiendamisele ja/või nende kunstilisele arengule. Nii arendavad nad ambitsioone teadustegevuse ja katsetamise vallas, leiavad uusi turustamisvõimalusi ning edendavad oma karjääri, eelkõige külastuste kaudu ja osaledes festivalidel, rändetendustes, rahvusvahelistel näitustel või kirjandusüritustel. Liikuvusel võib olla otsene positiivne mõju kultuuri- ja loomemajanduse edukale arengule, sest see aitab luua uusi turustamisvõimalusi selliste kavade kaudu, mis parandavad tööstusharu ekspordistrateegiaid, edendavad rahvusvaheliste töökohtade leidmist või arendavad suutlikkust⁴³.

Teoste levitamisest saab kasu Euroopa publik, sest nii pakutakse inimestele uusi vaatenurki ning esitatakse nii üksikisiku kui ka kollektiivsel tasandil väljakutseid mõista keerukaid situatsioone ja nendega igapäevaelus hakkama saada (st oskuste kogumit, sealhulgas kultuuridevahelise suhtluse oskust, mis on tänapäevamaailmas väga oluline) ning tehakse kättesaadavaks mitmekesisem kultuurimaastik. Lisaks aitab teoste levitamine Euroopa Liidu riikidesse Euroopa kodanikel saada teadmisi üksteise kultuuri kohta ja seda mõista, hinnata kultuurilist mitmekesisust ning näha ühiseid omadusi.

Kunstnike, kultuuritöötajate ja teoste liikuvus on oluline ka selleks, et ideed leviksid muudesse keelekeskkondadesse ja riikidesse ning annaks kõigile ulatuslikuma juurdepääsu kultuurilisele mitmekesisusele.

Kõikidel eespool nimetatud põhjustel on liikuvus ja teoste levitamine Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava ning ELi kultuuriprogrammi (2007–2013) põhikomponent.

Liikuvusel on siiski väga palju takistusi. Mõned neist tekivad viisarežiimi, sotsiaal- ja maksukavade ning muude halduslike eeskirjade tõttu või selle tõttu, et puudub

⁴³

Vt eelkõige Euroopa Komisjoni jaoks tehtud uuringut „Mobility matters: Programmes and schemes to support the mobility of artists and cultural professionals”, Ericarts, 2008.

juurdepääs täpsele teabele⁴⁴ kultuurisektori liikuvuse õigus-, regulatiiv-, menetluslike ja rahastamissüsteemide kohta. Nende takistuste kõrvaldamiseks juba tehakse tööd⁴⁵ ning käesolevas dokumendis neid ei käsitleta.

Lisaks sellistele üldisematele aspektidele on võimalik teoste, kunstnike ja kultuuritöötajate liikuvust veelgi suurendada nii era- kui ka avaliku sektori osalejate kaudu, et kultuuriline mitmekesisus leviks piiriülevalt. Selliseid osalejaid on palju ja need erinevad sektorist sõltuvalt suuresti. Piiriülese levitamise ja elektroonilise juurdepääsu mõju võib olla oluline kultuurilise väljenduse loojate/tootjate ja kodanike/tarbijate vahelise liikumise eri etappides. Samuti võivad kasulikud olla konkreetsete probleemide lahendamiseks võetavad meetmed, nt uute talentide, vähemtuntud teoste või kogumike toetamine⁴⁶, et murda läbi riiklikest ja keelelistest barjääridest.

Seetõttu oleks kasulik paremini mõista, millises vormis partnerlussuhted, koostöö või toetus Euroopa tasandil võiks kaasa aidata teoste, kunstnike ja kultuuritöötajate piiriülese liikuvuse parandamisele ja laiendamisele.

Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on välja selgitada, kuidas kõnealust liikuvust saaks parandada.

KÜSIMUS

- Millised uued vahendid tuleks välja töötada, et edendada kultuurilist mitmekesisust kultuuri- ja loomemajanduse teoste, kunstnike ja kultuuritöötajate liikuvuse kaudu Euroopa Liidus ja mujal? Mil määral saaks nende eesmärkide täitmisele kaasa aidata virtuaalse liikuvuse ja elektroonilise juurdepääsu kaudu?

4.3. Kultuurivahetus ja rahvusvaheline kaubandus

ELi rahvusvahelise kultuurivahetuse ja kaubanduse kava lähtub 2005. aastal vastu võetud UNESCO kultuurilise väljenduse mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioonist. Kõnealuse konventsiooni kohaselt on EL kohustatud partnerlussuhete loomise kaudu tasakaalustama kultuurivahetust ja tugevdama rahvusvahelist koostööd ja solidaarsust eesmärgiga tõsta eelkõige arenguriikide suutlikkust, et kaitsta ja suurendada kultuurilise väljenduse mitmekesisust. Need eesmärgid on kooskõlas konventsiooni teatavate põhimõtetega, eelkõige võrdse juurdepääsu⁴⁷ ning avatuse ja tasakaalu põhimõtetega⁴⁸.

Seoses sellega on Euroopa Liit säilitanud enda ja liikmesriikide pädevuse kultuurilise mitmekesisuse eesmärgil kultuuripoliitikat määratleda ja rakendada⁴⁹. Liit on tugevdanud

⁴⁴ Vt 2009. aastal Euroopa Komisjoni jaoks tehtud teostatavusuuringut „Information systems to support the mobility of artists and other professionals in the culture field”, McCoshan et al.

⁴⁵ Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava raames loodud riiklike ekspertide töörühm, mis käsitleb kunstnike liikuvust, pingutab mitme kõnealuse küsimuse lahendamise nimel, samas kui turulepääsu ning kunstnike ja kultuuritöötajate liikuvuse piirangute küsimuse oleksid pidanud liikmesriigid lahendada seoses direktiivi 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul rakendamisega.

⁴⁶ Riiklike ekspertide töörühm käsitleb Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava raames muuseumide kollektsioonide liikuvust.

⁴⁷ Vt konventsiooni artikli 2 seitsmes põhimõte.

⁴⁸ Vt konventsiooni artikli 2 kaheksas põhimõte.

⁴⁹ Nagu mitu muud WTO partnerit, jäi ELile ja selle liikmesriikidele pärast teenustekaubanduse üldlepinguga (GATS) ühinemist alles pädevus määratleda ja rakendada kultuurilise mitmekesisuse

oma kohustust toetada kultuuri rolli majandusarengus ja edendada erinevaid arenguriikide sooduskohtlemise vorme. ELi ülesanne on edendada kultuuridevahelist dialoogi kogu maailmas. Seda tehes peab ta kogu maailmas levitama oma kultuurilist mitmekesisust, sealhulgas kultuuri- ja loomemajanduse toodetud kaupu ja teenuseid.

See konkreetne lähenemisviis kultuurivahetusele kajastab Euroopa projekti keskmes olevaid ühiseid väärtusi. Need on alustalad, millest lähtuvalt kujundada teistest eristuv ja dünaamiline Euroopa, mis on atraktiivne ja loov ning toetub rikkalikule kultuuripärandile ja on avatud kogu maailma kultuuridele. Euroopa pikaajalistel traditsioonidel ja mitmekesistel tugevatel külgedel kino-, muusika-, kunsti-, arhitektuuri-, disaini- ja moevaldkonnas on kindlasti positiivne mõju ELi suhetele ülejäänud maailmaga.

Maailmatasemel kultuuri- ja loomemajanduse toetamine ja selle teoste, toodete ja teenuste eksportimine hõlmab suhete arendamist kolmandate riikidega. Eelkõige on vaja toetada VKEsid, et luua kontakte ja edendada nende tegevust välismaal. Tööstusharude vaheline dialoog, ettevõtte tausta ja turu-uuringud ning kollektiivne esindus rahvusvahelistel messidel on osa konkreetsetest ekspordi toetamiseks väljatöötatud vahenditest. Koostöökavad⁵⁰ annavad võimaluse teineteiselt õppida ja välismaal koostöövõrke luua. Kunstivahetuse hõlbustamine kolmandate riikidega on oluline kultuurilise mitmekesisuse edendamise seisukohalt⁵¹.

Euroopa on kolmandate riikide või piirkondlike ühendustega sõlminud mitu kokkulepet. Tehnilise abi ja koostöö kavades tuleks kultuuri- ja loomemajandus seada majandussuhete esmatahtsaks valdkonnaks. Poliitiline dialoog kolmandate riikide või piirkondlike rühmadega võib teatavatel juhtudel samuti parandada tootmisharude vahelist dialoogi ning suhete loomise ja eksportimise hõlbustamiseks tuleks välja töötada konkreetsed ELi vahendid⁵².

KÜSIMUS

- Milliseid vahendeid tuleks ELi tasandil kavandada või tugevdada, et edendada ELi kultuuri- ja loomemajanduse ning kolmandate riikide vahelist koostööd, teabevahetust ja kaubandust?

5. LOOVA MAJANDUSE SUUNAS: KULTUURI- JA LOOMEMAJANDUSE MÕJU

Mitmes Euroopa riigis avaldatud aruanded näitavad, et kultuuri- ja loomemajandusel on riiklikes ja piirkondlikes innovatsioonisüsteemides olulisem roll, kui poliitikakujundajad on varem tunnistanud⁵³.

säilitamise poliitikat. Enamsoodustusrežiimi reeglist tehtud eranditest tuleb teatada lepingu artikli II kohaselt ning järjepidevalt tuleb hoiduda võtmast konkreetseid kohustusi, mis on seotud juurdepääsuga turule ja riikliku menetlusega kultuuriteenuste valdkonnas, eelkõige audiovisuaalsektoris.

⁵⁰ Nagu need, mida toetatakse ettevalmistavas meetmes MEDIA International (MEDIA International preparatory action 2008–2010) ja programmis MEDIA Mundus (2011–2013).

⁵¹ Nagu on esile tõstnud kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali käsitlev platvorm.

⁵² Vt kultuuri- ja loomemajandust käsitleva riiklike ekspertide tööühma kindlaks tehtud häid tavasid.

⁵³ Vt eelkõige Bakhshi, H., McVittie, E. ja Simmie, J., „Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy?” 2008; Pott, J. ja Morrison, K., „Nudging

Kultuuri- ja loomemajandus annab tõuke digitaalsete seadmete ja võrkude arendamiseks ja aitab nii kaasa info- ja kommunikatsioonitehnoloogia omaksvõtmisele ja arendamisele, näiteks lairibateenuste arendamisele. Kuna kõnealune majandusharu kasutab tehnoloogiat ka ise väga palju, tuleneb sellest nõudlus, mis tihti käivitab kohandamise ja uute tehnoloogiate arendamise ning hoogustab tehnoloogiatootjate innovatiivsust.

Kultuuri- ja loomemajandus aitab oluliselt kaasa Euroopas innovatiivsust soosiva keskkonna loomisele, sest kõnealune majandus on digitaalsele tehnoloogiale ülemineku ning uue kogemustepõhist majandust soosiva suundumuse keskmes ning sellel on võime kujundada ja tugevdada sotsiaalseid ja kultuurilise suundumusi, st tarbijate nõudlust.

Samuti on ilmnenu, et ettevõtted, mis kasutavad rohkem kultuuri- ja loomemajanduse teenuseid, on palju innovatiivsemad. Kuigi selle suundumuse konkreetseid mehhanisme ei ole veel hästi tõendatud, tundub, et kultuuri- ja loomemajanduse loovad ja innovatiivsed teenused on üldisemasse majandussüsteemi kuuluvate teiste ettevõtete ja organisatsioonide innovatiivsuse sisend ning aitavad seega lahendada käitumuslikke probleeme, nagu riskide ja muutuste vältimine ning lühinägevus. Disain on hea näide selle kohta, kuidas loomeprotsess võib viia kasutajakeskse uuenduseni⁵⁴.

Lisaks näitavad aruanded, et loometöötajad on üldisemasse majandussüsteemi paremini integreeritud, kui varem arvati: rohkem kunstiharidusasutustes õppinud loomespetsialiste töötab väljaspool kultuuri- ja loomemajandust ning nad vahendavad kultuuri- ja loomemajandusest tulenevaid teadmisi, innovatsiooni ja uusi ideid.

Üldisemalt peavad linnad ja piirkonnad esmaklassilisi kultuurilisi ja kõrgtehnoloogilisi teenuseid, häid elu- ja vabaajaveetmistingimusi, kultuurikogukondade elujõulisust ja kohaliku kultuuri- ja loomemajanduse tugevust üha enam elukohavalikut kaudselt mõjutavateks teguriteks, mis aitavad tugevdada majanduslikku konkurentsivõimet, sest nende abil luuakse innovatsiooni soosiv keskkond ja tõmmatakse ligi kõrgelt kvalifitseeritud inimesi ning tiptasemel ettevõtteid. .

Samuti võivad kultuurisektor ja kultuuri- ja loomemajandus pakkuda olulist abi selliste keerukate probleemide lahendamisel nagu ülemaailmse kliimasoojenemise vastane võitlus, üleminek keskkonnasõbralikule majandusele ja uus säästlik arengumudel. Kunsti- ja kultuurivaldkonnale on eriomane võime [luua keskkonnasõbralikke töökohti](#), tõsta teadlikkust ning muuta sotsiaalseid harjumusi ja käitumist, sealhulgas meie [üldist suhtumist loodusesse](#). Samuti võivad need avada uusi võimalusi selliste probleemide rahvusvahelise mõõtmise käsitlemiseks. Kõnealuste probleemide lahendamiseks peavad eri valitsemistasandid kujundama loomestrateegiate arendamiseks sobiva keskkonna. Samas tuleks arutada loova keskkonna hindamist, et täiendada traditsioonilisemaid innovatsiooninäitajaid. Peamine küsimus siinkohal on, kuidas tugevdada kultuuri ning kultuuri- ja loomemajanduse võimalikku positiivset mõju üldisematele majandussüsteemidele ja ühiskonnale.

⁵⁴ Innovation, 2008, consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot”, 2008; „The role of creative industries in industrial innovation”, Müller, K., Rammer, C. ja Trüby, J., 2008
Komisjoni talituste töödokument „Design as a driver of user-centred innovation”, SEK(2009)501 (lõplik), 2009.

Üks võimalus seda teha on siduda kultuur ja haridus omavahel võimalikult tihedalt, et loovust elukestvalt edendada. Siinkohal on peamine eeldus, et loovus ei ole ainult kaasasündinud anne. Kõik inimesed on ühel või teisel viisil loovad ning neil on võimalik õppida oma loomepotentsiaali kasutama. Peaksime keerukas ja kiiresti muutuvast maailmast püüdma edendada loovust, ettevõtlikust ja kultuuridevahelise suhtluse oskust, mis on meile abiks uute majanduslike ja sotsiaalsete probleemide lahendamisel⁵⁵.

Kvaliteetne kultuuri- ja kunstiharidus on siinkohal oluline, kuna sellel on potentsiaali arendada õppijate kujutlusvõimet, originaalsust, keskendumist, suhtlemisoskust, katsetamishimu, kriitilist ja mitteverbaalset mõtlemist jne⁵⁶. Seda arvesse võttes tuleks kultuuri ja hariduse sünergiat põhjalikumalt uurida. Selles valdkonnas peaks kehtima põhimõte, et haridus- ja kultuurivaldkond vastutavad ühiselt, ning seetõttu tuleks mõlema osalise vahel arendada süstemaatilisi ja jätkusuutlikke partnerlussuhteid⁵⁷.

Meediakirjaoskusealane haridus on samuti väga oluline selleks, et edendada kodanike loovust ja parandada ühiskonna kultuurielus osalemist. Tänapäeval on meediakanalid väga olulised kultuuri levitamise vahendid ja Euroopa kultuurilise identiteedi edasikandjad ning Euroopa kodanikke tuleks meedia infosu tarbijatena julgustada tegema teadlikke ja mitmekesiseid valikuid.

Üldiste majandussüsteemide hüvanguks tuleks makromajanduse tasandil kultuuri- ja loomemajanduse ning muude majandusharude vahelist koostööd tugevdada. Seoses sellega oleks huvitav paremini mõista, kuidas edendada loovust muudes majandusharudes, edendada seda liiki loovust, mida ettevõtted vajavad, ning arendada välja sellise suhtluse hõlbustamiseks õiged mehhanismid.

Selleks, et kultuuri- ja loomemajandus ning selliste valdkondade nagu haridus, muud majandusharud, teadus- või haldustegevus vahel oleks tõhus koostöö, tuleks sõlmida tõeliselt loovad partnerlussuhted ja rakendada tõhusaid mehhanisme loomeoskuste, nagu disain, ülekandmiseks teistesse sektoritesse. Innovatsiooni edendamise kavade, nagu „loovuskrediit“, aitavad ettevõtjatel koostöös kultuuri- ja loomemajandusega arendada oma ideid ning selliste kavade abil võib saavutada väga häid tulemusi⁵⁸.

Seda arvesse võttes saavad innovatsiooni toetamise kavade kasu nii kultuuri- ja loomemajandus kui ka muud sektorid ja tootmisharud, sest selliste kavade abil on kultuuri- ja loomemajandusel võimalik teistele pakkuda innovatiivsemaid lahendusi ning aidata seega vallandada Euroopa kogu innovatsioonipotentsiaal. Lisaks on vahendavad asutused olulised selleks, et tuua kokku valdkonnad, mis alles hakkavad teineteist tundma õppima, et aidata suurendada usaldust ja arusaamist eesmärkidest ja ootustest ning et välja töötada ja lihvida töömeetodeid⁵⁹.

⁵⁵ Uues strateegilises raamistikus üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal („ET 2020“), mille nõukogu võttis vastu 2009. aasta mais, leitakse, et loovust ja innovatsiooni, sealhulgas ettevõtlust, tuleb edendada kõikidel haridus- ja koolitustasanditel.

⁵⁶ Vt kultuuri ja hariduse sünergiat käsitleva riiklike ekspertide töörühma kindlaks tehtud häid tavasid.

⁵⁷ Vt kultuuri ja hariduse sünergiat käsitleva riiklike ekspertide töörühma kindlaks tehtud häid tavasid.

⁵⁸ <http://www.creative-credits.org.uk/>, NESTA, UK.

⁵⁹ Vt eelkõige uurimust, mille korraldasid Tilt (Rootsi), Disonancias (Hispaania) ja WZB – Social Science Research Center Berlin (Saksamaa) osana programmi „Kultuur“ raames rahastatava

KÜSIMUSED

- Kuidas suurendada kultuuri- ja loomemajanduse mõju muudele tootmisharudele ja ühiskonnale üldiselt? Kuidas töötada välja ja rakendada tõhusaid mehhanisme selliste teadmiste levitamiseks?
- Kuidas edendada loovaid partnerlussuhteid kultuuri- ja loomemajanduse ning haridusasutuste, ettevõtete ja haldusasutuste vahel?
- Kuidas paremini rakendada olemasolevaid ning arendada uusi vahendajaid, mis ühendaksid kunsti- ja loomevaldkonda ühelt poolt kultuuri- ja loometööstusega ning teiselt poolt haridusasutuste, ettevõtete ja haldusasutusega?

Üleskutse märkuste esitamiseks

Komisjon kutsub kõiki huvitatud isikuid üles esitama oma märkused käesolevas rohelises raamatus esitatud küsimuste ja/või teemade kohta. Vastused ja märkused, mis võivad hõlmata nii kõiki kui ka ainult osa eespool kirjeldatud teemadest, tuleks saata 30. juuliks 2010 järgmisel aadressil:

European Commission

DG Education and Culture

Green Paper on cultural and creative industries

MADO 17/76

B-1049 Brussels

või e-posti teel järgmisel aadressil:

EAC- Creative-Europe@ec.europa.eu

Kui sidusrühmal on soov esitada märkused konfidentsiaalselt, tuleb selgelt näidata, milline teave on konfidentsiaalne, mida ei tohi komisjoni veebisaidil avaldada. Kogu ülejäänud esitatud teavet, mida ei ole selgelt konfidentsiaalseks märgitud, võib komisjon avaldada.

Organisatsioonidel palutakse ennast registreerida huvide esindajate registri kaudu (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Nimetatud register loodi Euroopa läbipaistvuse algatuse raames, et teavitada komisjoni ja avalikkust huvide esindajate eesmärkidest, rahastamisest ja struktuuridest